

УДК 37.016:811.112.2'246.2

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.109.09>

Гузь О. І.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

*В Україні зростає тенденція до знання двох мов. Для підвищення ефективності навчання німецької мови як другої іноземної необхідно дотримуватися певних принципів та підходів до навчання. Звернемо увагу на комунікативний та конструктивістський принципи у навчанні. Інтерактивний підхід до навчання забезпечує реалізацію цих принципів. Цей підхід підвищує мотивацію студентів до навчання, викладач торкається їхньої психологічної сфери і заохочує до висловлювання. Викладач на заняттях не домінує над студентами, навіть під час виправлення помилок. Студенти активно беруть участь в обговореннях, рольових іграх. Звернемо увагу на альтернативні методи та прийоми навчання, як покращити результати навчання і стати досвідченим *edutainer*. Сучасне навчання неможливе без використання новітніх технологічних досягнень, використання різних технічних засобів навчання, комп'ютерних програм, навчальних матеріалів в інтернеті. Студенти із задоволенням шукають додатковий навчальний матеріал в інтернеті, створюють презентації з використанням різних комп'ютерних програм. В статті наголошується на важливості знань паралінгвістичних засобів спілкування. Особливу увагу слід звернути на ті засоби, які відрізняються від наших, оскільки їхнє нерозуміння може суттєво вплинути на результати спілкування. Розглядається використання автентичних німецьких підручників, які презентують справжню сучасну німецьку мову. Ці підручники чудово ілюстровані, гарно структуровані, мають забезпечені аудіо- та відеофайлами, додатковими онлайн вправами з лексики, граматики та аудіювання. Але автентичні підручники мають ряд недоліків, які слід враховувати. Під час пояснення лексичного та граматичного матеріалу викладачу може значно допомогти знання студентами англійської мови (переважна більшість шкіл викладає англійську мову як першу іноземну). Студенти можуть порівняти, проаналізувати мовні явища німецької мови не лише з українською, а й з англійською мовами.*

Ключові слова: навчання, німецька мова, інтерактивне навчання, автентичні підручники, комунікативний та конструктивістський принципи, технічні засоби

Останні роки попит на знання іноземної мови, зокрема німецької, в нашій країні постійно збільшується. Мільйони українських біженців в різних країнах Європи, інтеграція в Європейський Союз, залучення до світових цінностей, процеси глобалізації збільшили можливості контактів з носіями німецької мови. Тому не дивно, що з боку студентів також спостерігається підвищення інтересу до вивчення німецької мови, оскільки вона знаходиться на другому місці за розповсюдженістю і популярністю в Європі, Німеччина надає можливість безкоштовної освіти. В нашій країні зростає кількість людей, які знають дві іноземні мови. Багато студентів вивчають німецьку мову як другу іноземну. Такі студенти мають можливість порівнювати граматичний устрій німецької мови та її лексичне наповнення не лише з українською мовою, але й з першою іноземною, якою зазвичай є англійська. Ці студенти мають перевагу над тими, хто вивчає одну іноземну мову. Отже, вивчення однієї або двох іноземних мов в середніх та вищих навчальних закладах набуває нового практичного значення.

В усі часи мета вивчення іноземної мови була зумовлена запитом суспільства. Першочерговим практичним завданням вивчення будь-якої іноземної мови є забезпечення спілкування, комунікації цією мовою. Тому одним з головних підходів, які реалізують цю мету, є комунікативний підхід у навчанні. Він забезпечує формування та розвиток таких компетенцій, як мовна, мовленнєва і лінгвокраїнознавча.

Сучасна педагогічна наука свідчить про ефективність використання інтерактивного підходу у навчанні різних дисциплін. Результати навчання німецької мови також із застосуванням цього підходу показують гарні результати. Існують різні варіанти цього напрямку в сучасній методиці, які мають різні назви – “Когнітивний підхід”, “Когнітивний навчальний мовний підхід”, “Інтерактивне навчання” та інші.

Інтерактивний підхід до навчання орієнтує заняття на потреби студентів, передбачає тематику, важливу для студентів, надає можливість вирішити комунікативно-пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Інтерактивна діяльність включає дискусійні обговорення, обговорення проблемних питань, спрямованих на взаємодію, вирішення особистісно значущих проблем.

Інтерактивне навчання має назву інтерактивного, оскільки воно базується на певних підходах до організації співробітництва. Перш за все, під час виконання завдання всі студенти мають його зробити успішно. Тому одночасно з груповою відповідальністю існує індивідуальна. Існує однаковий таймінг для всіх студентів для виконання завдання.

Вчитель також має враховувати той факт, що теми для обговорення не повинні мати обмежений характер. Інтерактивні форми навчання мотивують студентів аргументовано висловлювати власну точку зору, використовуючи мовні засоби роздумів, переконання, логічного викладу власних думок.

Інтерактивне навчання може створити певні переваги під час навчання:

– між учасниками спілкування встановлюється дружня атмосфера; студенти вчаться долати страх мовного бар'єру; можуть використовувати знання з інших дисциплін і власний життєвий досвід. Викладач не

повинен домінувати, а лише стимулювати до співпраці. Більшість мовлення повинні робити студенти, а не викладач. Під час дискусій, обговорень викладач не повинен перебивати студентів, виправляючи їхні помилки, лише помилки, які впливають на розуміння. Помилки слід занотувати, а після виступу студента їх пояснити, можливо заохотити студентів до самостійного виправлення помилок. Студенти не повинні боятися робити помилки. Страх помилки знижує бажання до спілкування. Наявність помилок не повинна бути вирішальною під час оцінювання роботи студентів. Викладач має зважати на зусилля студентів, успіхи та результати роботи (презентація, проект, портфоліо,..)

Інтерактивний підхід до навчання задовольняє не лише комунікативному принципу навчання іноземних мов, а й конструктивістському.

Комунікативний принцип допомагає студентам оволодіти комунікативною компетенцією. Через основні види мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання і письмо) студенти отримують практичні навички та вміння спілкування. Лексичний та граматичний матеріал подається на основі життєвих подій, переважно у вигляді текстів.

Важливе значення має смислове наповнення навчального матеріалу. В центрі навчання знаходяться інтереси, бажання, потреби студентів. Навчальний матеріал має бути цікавим для студентів, важливим, спонукаючим до рефлексії. Нудні навчальні теми не стимулюватимуть студентів до спілкування.

Характер вправ може бути умовно-комунікативний та комунікативний, з переважаючою кількістю комунікативних. На початковому етапі вивчення будь-якої іноземної мови умовно-комунікативні вправи є доцільними.

Крім комунікативного принципу важливо також дотримуватися *конструктивістського* принципу у навчанні, мета якого полягає в навчанні студентів вчитися. Метод передбачає активне залучення студентів до навчального процесу. Завдання викладача не навчити, а сприяти процесу отримання та засвоєння нових знань. Викладач надає студентам інформацію, студенти повинні її проаналізувати, пов'язати з попереднім досвідом, узагальнити, прийняти виважене рішення.

Розглянемо альтернативні методи та прийоми навчання та умови, за яких вчитель може підвищити якість навчання і стати досвідченим *edutainer*. Під поняттям альтернативні методи групується цілий ряд різноманітних методів, прийомів, способів передачі мови. Існують такі інноваційні та альтернативні методи, як метод повної фізичної реакції (Total Physical Response), сугестивний метод, драматико-педагогічний метод, мовчазний метод, груповий метод.

До інноваційних навчальних методів можна віднести: дискусії та проектну роботу, метод симуляцій, метод каруселі, метод групових пазлів, метод рольової гри, метод «кейз-стаді» (робота над проблемними ситуаціями, студенти розглядають проблему, аналізують ситуацію, представляють свої ідеї та варіанти розв'язання проблеми в ході дискусії), створення смішних ситуацій, посилення на особистий досвід викладача та студентів, навчання з відео та комп'ютерною підтримкою [2].

Розглянемо деякі з цих методів та прийомів, які доцільно використовувати у навчанні німецької мови як другої іноземної в університеті.

Особливе місце в організації комунікативного навчання займають дискусії та проектна робота. Під час дискусій студенти можуть висловлювати різні, інколи протилежні думки, оскільки всі мають різний життєвий досвід. Власний досвід свідчить, що студенти беруть активну участь в обговореннях, якщо тема їм близька і важлива.

Крім дискусій важливе місце посідає проектна робота, якщо викладач готує складні та водночас цікаві, значущі для студентів теми, які будуть розвивати їхнє критичне мислення та вчити вирішувати складні проблеми, в умовах, коли вони самостійно керують своєю діяльністю.

Прийом рольової гри не втрачає своєї актуальності у навчанні іноземної мови. Рольова гра надає смислу ситуації спілкування, вона включає мовну компетенцію, підвищує мотивацію, поєднує мову з жестами та емоціями. Студенти можуть самі складати сценарії, імпровізувати в процесі гри. Отже, студенти не повинні бути пасивними реципієнтами навчальної інформації. Чим активніше вони залучені в процес навчання, тим він цікавіший і тим вищі його результати. Розглянуті підходи та принципи не можуть повністю забезпечити ефективність та успішність навчання іноземної мови. Тому викладачі повинні не лише використовувати нові методи та прийоми роботи, але й знати психологічні особливості своїх студентів. Врахування психологічних особливостей під час проведення уроку та правильний педагогічний підхід значно впливають на успішність навчання. Тому звернемося до розгляду психолого-педагогічних передумов навчання іноземної мови.

Психологи в різних країнах відмічають зменшення стійкості довільної уваги молодого людини в останні роки. Діти роками зростають в умовах постійного задоволення. Більша частина їхнього життя проходить біля кабельного або супутникового телебачення з доступом до більш ніж 60 каналів, Інтернет, відеоігри та інші можливості для розваг. Якщо один вид розваги починає надіждати, вони легко переключаються на інший. В таких умовах розвиток довільної уваги, яка є необхідною для зосередженого вивчення навчального матеріалу, гальмується. Недовільна увага не може втримати зосередженість молодого людини тривалий час на одній темі. То як їм втримати увагу протягом тривалого часу?

Майже 100 років тому американці створили нову назву для навчання переплетеного з розвагами "Edutainment", а для вчителя – "Edutainer," (половину слова взяли зі слова „навчання” і другу половину з

слова „конферансье”), коли вчитель навчає і розважає учнів або студентів протягом уроку, щоб досягти своєї мети. Ці слова стали популярними і їми охоче користуються методисти [2].

Перш за все, що вчителю слід зробити і що не вимагає ніяких додаткових матеріальних засобів, це додати емоційності уроку. Це досягається зміною голосу, жестів і виразу обличчя. Зміна голосу та логічний наголос привертають увагу до найбільш важливих моментів і запобігають утворенню „синдрому монотонності”. Оскільки монотонний голос вчителя становиться гіпнотичним і заколисуючим, студентам важко утримувати увагу навіть на цікавому матеріалі. Хоча, з іншого боку, зусилля, які викладач застосовує для створення підвищених емоцій, потребують від викладачів значних фізичних навантажень.

Не менш важливим за вивчення мовних засобів, є знайомство з паралінгвістичними засобами спілкування німців. Використання викладачем жестів та інших паралінгвістичних засобів спілкування німців також поєднує процес навчання. Під час навчання німецької мови доцільно використовувати відеоуривки для ознайомлення студентів з паралінгвістичними засобами спілкування німців. Знання паралінгвістичних засобів людей іншої культури є важливим, оскільки жести часто показують більше інформації, ніж слова. Незнання мови жестів може призвести до непорозуміння і провалу комунікації.

Аналіз паралінгвістичного супроводу німецького мовлення виявив помірне та незначне використання паралінгвістичних засобів і відсутність енергійної артикуляції у німців. Зазвичай у всіх народів особливо тісна кореляція спостерігається між жестикуляцією й емоційністю, голосністю і темпом мовлення. Переважно сполучаються показники, які є однаковими в якісному відношенні. Так, інтенсивну жестикуляцію супроводжує інтенсивна міміка, помірну жестикуляцію – помірна міміка, мінімальна артикуляція поєднується з подібним явищем стосовно міміки.

Німецьку жестикуляцію можна розділити на дві групи – одна співпадає за змістом і формою з нашими жестами, а інша ні. Німці мають деякі жести, які за змістом і виразом співпадають з нашими жестами: потиск рук під час вітання, підняття брів для виразу здивування або незгоди. Окремого пояснення вимагають жести, які у нас відсутні, як то: відтягування повік – що означає сарказм зі змістом “мене не обдурити”; за жест “кукиш” можна отримати штраф. Ми можемо не зрозуміти, навіщо німці машуть рукою перед обличчям чи стукають пальцем по лобі. Відповідні відеоуривки можуть значно допомогти у розумінні відсутніх у нас жестів [1].

Прийом залучення до співпраці всіх студентів також зробить заняття більш цікавим. Запрошення студентів до обговорення теми підтримує їхній інтерес. Вчитель повинен звертатися до студентів на ім'я і заохотити їх відповідати на питання. Якщо студент дає неправильну відповідь, важливо за допомогою додаткових питань підвести його до кращої відповіді. Залучення студентів до активної роботи через заохочення, постійні звернення до них підтримують їхній інтерес і увагу протягом заняття.

Іншою важливою передумовою цікавого навчання було і залишається використання різних технічних засобів навчання (відео, комп'ютер, слайди), комп'ютерних програм, безлічі навчальних матеріалів в інтернеті.

Додати різноманітності уроку можна за допомогою того ж такі відео. Наявність звукових ефектів у фільмі, таких як різні голоси, сміх, музика, фонові шуми посилюють вплив слова, піднімають і підтримують увагу глядача, особливо молодих людей. Ціла низка вчених доводить, що систематичний показ відео і застосування комп'ютера стимулює і прискорює формування навичок і вмій усного мовлення, читання та письма, підвищує інтелектуальний рівень студентів, додає цінності навчанню, створює позитивну атмосферу на уроці. Сучасні технічні засоби дозволяють пред'являти навчальну інформацію не лише з екрану телевізора, але й з комп'ютера за допомогою мультимедійних технологій.

Якісна мовна підготовка студентів неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це інтенсивне навчання іноземної мови, проектна робота в навчанні (створення проектів, портфоліо), застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій (застосування інтерактивних дошок, програм Zoom, Meet, Skype), робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов (система мультимедіа) та додатками (Ankommen, Duolingo, Babbel), створення презентацій в програмі PowerPoint, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови в інтернет-середовищі (форуми, блоги), спілкуватися з носіями мови можна на платформах Tandem, HelloTalk, викладачі мають можливість створити власні тестові завдання на основі новітніх тестових технологій на платформі Google (створення набору діагностичних матеріалів для проведення комп'ютерного тестування з метою контролю знань студентів з навчального предмета «Німецька мова як друга іноземна» тощо).

Останні роки дуже активно розробляються додатки для вивчення різних іноземних мов на базі штучного інтелекту. Ці комп'ютерні програми відкривають широкі можливості для покращення процесу навчання німецької мови. Розробники таких програм постійно додають до них нові дидактичні функції, розширюють перелік мов. Комп'ютерні програми дозволяють здійснювати навчання та контроль засвоєння німецької мови в різних режимах самостійної роботи і на певних рівнях складності. Студенти можуть самі обрати той рівень складності, який їм підходить.

Заслуговує на увагу той факт, що для навчання іноземних мов почали розроблятися електронні навчально-методичні комплекти, які складаються з електронного підручника і методичного забезпечення, аудіо- та відеофайлів, навчальних комп'ютерних програм до певних підручників.

Мультимедійні технології комплексу забезпечують формування в учнів навичок і вмій в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Такі комплекти чудово використовувати на заняттях та для самостійної роботи студентів. Вони значно полегшують життя викладачів і одночасно дуже підвищують ефективність навчання.

Як ми вже раніше зазначали, важливо використовувати автентичні матеріали для навчання німецької мови. Для викладання німецької мови як другої іноземної в університетах України використовуються автентичні німецькі підручники Sicher, Begegnungen, Schritte та інші. Автентичні підручники надають студентам справжню сучасну німецьку мову на основі справжніх ситуацій спілкування. Ці підручники мають аудіофайли, озвучені носіями мови.

Підручник Begegnungen має в інтернеті додатковий сайт Schubert, де студенти можуть виконувати онлайн вправи з лексичного, граматичного матеріалу та аудіювання. Відразу відбувається перевірка вправи, показуються помилки. Студенти можуть скористатися підказками у вправах, якщо у них виникли проблеми.

Однак автентичні німецькі підручники мають певні недоліки. Вони не враховують значення мотивації українських студентів, розвиток смислотворних намірів вивчення мови, відсутній порівняльний зв'язок німецької мови з українською, відсутні вправи на переклад.

В процесі навчання викладачу слід пам'ятати, що він може порівнювати німецьку мову не лише з українською, але й англійською. Українська мова має багато запозичених слів з німецької, а німецька мова останнім часом активно запозичує слова з англійської. В Німеччині навіть з'явився тренд серед шанувальників чистої мови за чистоту німецької мови від англійської. В українській мові слова змінюють свої закінчення, як і в німецькій. Схожі риси між німецькою та англійською мовами можна знайти не лише в лексичному складі мов, але й у граматичному.

Можна провести певні паралелі між англійськими та німецькими структурами:

This is a book. – Das ist ein Buch.

The book is interesting. – Das Buch ist interessant.

We are students. – Wir sind Studenten.

They will be students. – Sie werden Studenten sein.

Приклади показують доцільність порівняльного аналізу трьох мов (української, англійської та німецької) для навчання німецької як другої іноземної.

Хоча усі підручники яскраво ілюстровані, слід зауважити, що, незважаючи на значну кількість зображальної зорової наочності, у них дуже незначна кількість малюнків для навчання ситуативного мовлення з послідовною зміною подій. Зорова наочність, головним чином, спрямована на навчання описового мовлення. Ідеальних підручників, які б підходили для всіх молодих людей, не існує. Тому для викладачів, незважаючи який підручник вони використовують, залишається актуальним подальший пошук ефективних шляхів навчання німецької мови як основної, так і як другої іноземної.

Використана література:

1. Діллон Конон (2018) Сім поширених у Німеччині жестів, які варто знати. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/cim-poshyrenykh-u-nimechchyni-zhestiv-yaki-var-to-znati/a-42108247> (дата звернення: 12.02.2026)
2. Salman Yu. The Role of Edutainment in Classroom Teaching. *Journal of Tikrit University for Humanities*. 2018. № 25(3). P. 1–36. DOI:10.25130/jtuh.25.3.2018.c1
3. https://www.researchgate.net/publication/366680231_The_Role_of_Edutainment_in_Classroom_Teaching (дата звернення: 23.02.2026)

References:

4. Dillon Konor (2018) Sim poshyrenykh u Nimechchyni zhestiv, yaki var-to znaty. [Seven common gestures in Germany that are worth knowing] *Deutsche Welle* <https://www.dw.com/uk/cim-poshyrenykh-u-nimechchyni-zhestiv-yaki-var-to-znati/a-42108247> (data zvernennia: 12.02.2026) [in Ukrainian].
5. Salman Yu. (2018) The Role of Edutainment in Classroom Teaching. *Journal of Tikrit University for Humanities*. 2018. № 25(3). P.1-36. DOI:10.25130/jtuh.25.3.2018.c1
6. https://www.researchgate.net/publication/366680231_The_Role_of_Edutainment_in_Classroom_Teaching (data zvernennia: 23.02.2026)

O. Huz. Ways of improving the quality of teaching German as a second foreign language

In Ukraine, there is a growing trend towards knowing two languages. To increase the effectiveness of teaching German as a second foreign language, certain principles and approaches to teaching must be followed. Let us focus on the communicative and constructivist principles in teaching. An interactive approach to teaching ensures the implementation of these principles. This approach increases students' motivation to learn, as the teacher touches on their psychological sphere and encourages them to express themselves. The teacher does not dominate the students in class, even when correcting mistakes. Students actively participate in discussions and role-playing games. We want to pay attention to alternative teaching methods and techniques, how to improve learning outcomes and become an experienced edutainer. Modern teaching is impossible without the use of the latest technological advances, various technical teaching aids, computer programmes, and online teaching materials. Students enjoy searching for additional learning materials on the Internet and creating presentations using various computer programs. The article emphasizes the importance of knowledge of paralinguistic means of communication. Particular attention should be

paid to those means that differ from ours, as misunderstanding them can significantly affect the results of the communication. The use of authentic German textbooks that present the real modern German language is being considered. These textbooks are beautifully illustrated, well structured, and have audio and video files, as well as additional online exercises on vocabulary, grammar, and listening comprehension. However, authentic textbooks have a number of drawbacks that should be taken into account. When explaining lexical and grammatical material, teachers can benefit greatly from students' knowledge of English (the vast majority of schools teach English as a first foreign language). Students can compare and analyse German language phenomena not only with Ukrainian, but also with English.

Key words: *learning, German language, interactive learning, authentic textbooks, communicative and constructivist principles, technical means*

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0